

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligining 20 22 yil " 13 " may dagi
" 166 " -sonli buyrug'iga asosan

Z. S. Elov

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

5210200-Psixologiya (sport)

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

ning

talabalari (o'quvchilari) uchun tavsiya etilgan

Sport psixodiagnostikasi va psixokorreksiyasi

(o'quv adabiyoti bo'yicha nomli xalqaro konferensiyalar qo'llanma)

nomli o'quv qo'llanmasi

ga

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan
litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr etishga ruxsat
berildi.

Vazir

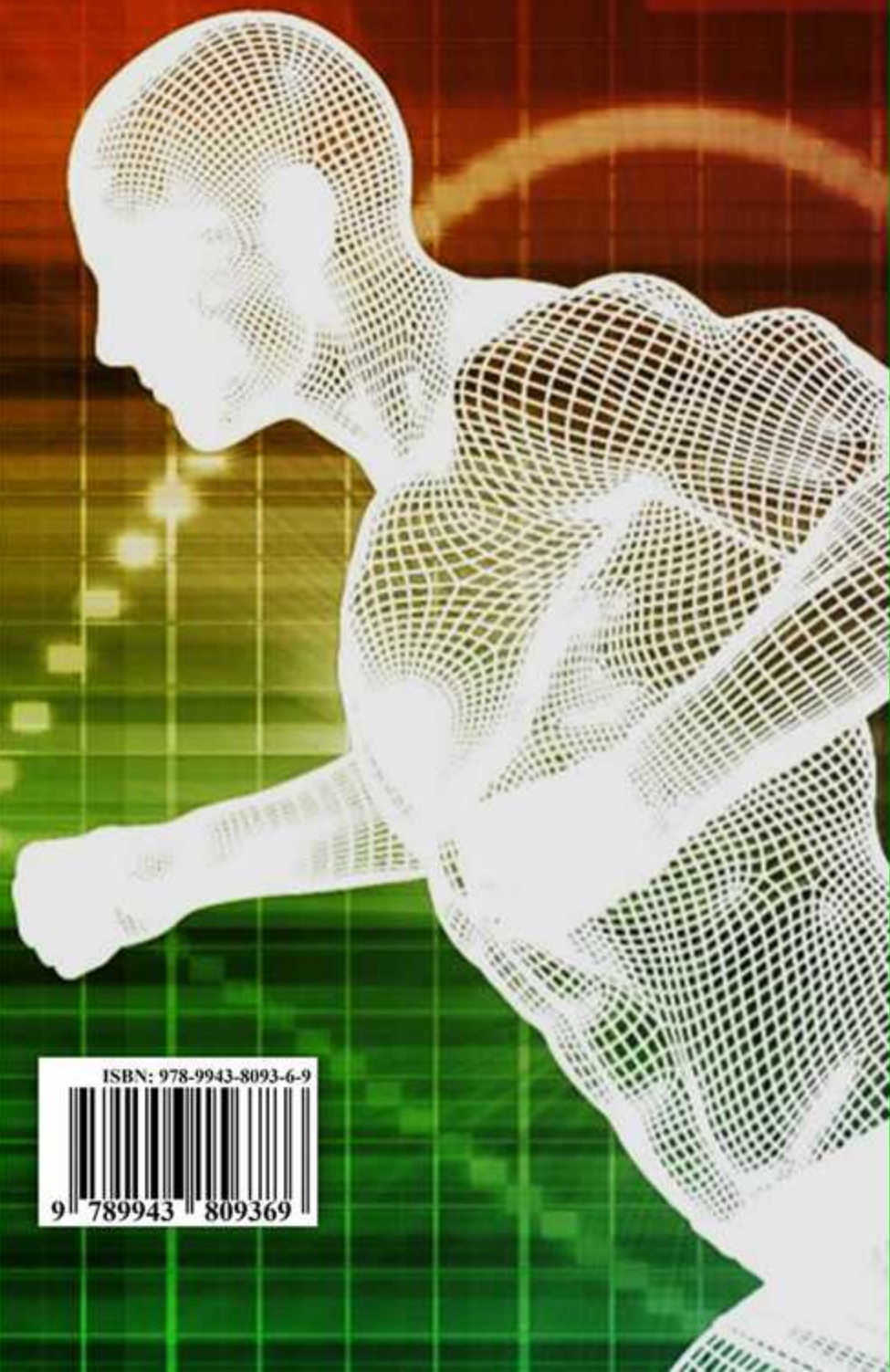
A. Toshkulov

(imzo)

Ro'yxatga olish raqami

— 166 - 020 —

SPORT PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI

Z.S.ELOV

SPORT PSIXODIAGNOSTIKASI VA
PSIXOKORREKSIYASI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA
O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI**

Elov Ziyodullo Sattorovich

**SPORT PSIXODIAGNOSTIKASI VA
PSIXOKORREKSIYASI**

*Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan oliy
o‘quv yurtlarining 5210200-Psixologiya (sport)
bakalavriyat ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun
o‘quv qo‘llanma sifatida tavsiya etilgan*

**BUXORO-2022
“KAMOLOT NASHRIYOTI”**

UDK: 159.9(07)

BBK: 88ya8

Elov Ziyodullo Sattorovich

Sport psixodiagnostikasi va psixokorreksiyasi [Matn] : o‘quv qo‘llanma / Z.S.Elov Buxoro: "BUXORO DETERMINANTI" MCHJning Kamolot nashriyoti, 2022.-388 b.

E 98

Mazkur o‘quv qo‘llanma 5210200-Psixologiya (sport) ta’lim yo‘nalishining o‘quv rejasidagi “Sport psixodiagnostikasi va psixokorreksiyasi” fani dasturining Sport psixodiagnostikasi moduli asosida yaratilgan bo‘lib, ushbu o‘quv qo‘llanmadan o‘qituvchi va talabalar, shuningdek, ta’lim muassasalari, psixologik xizmat markazlari, sud-psixologik ekspertizasi komissiyasi psixologlari, sotsiologlar, psixologik bilim va ko‘nikmaga ega bo‘lgan pedagoglarning amaliyotda foydalanishlari uchun mo‘ljallangan.

Mas’ul muharrir:

Laziz Yarashevich Olimov: dotsent

Taqrizchilar:

Sh.R.Barotov - Psixologiya fanlari doktori, professor

E.Z.Xalimov - psixologiya fanlari nomzodi, dotsent.

ISBN: 978-9943-8093-6-9

*O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining
2022-yil “13” maydagi 166-sonli buyrug‘iga asosan nashrga
ruxsat berildi. Ro‘yxatga olish raqami 166-020*

© Kamolot nashriyoti

© Elov Ziyodullo Sattorovich

KIRISH

XXI asrda inson va uning mukammalligi, o‘z ustida ishlashi, o‘z imkoniyatlari xususida qayg‘urish muammosi har qachongidan ham dolzarb masalaga aylandi.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev aytganlaridek: biz har bir fuqaro o‘zining kuch va imkoniyati, qobiliyati va salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun keng sharoit va imkoniyat yaratib berishimiz kerak¹”. Bu esa jamiyat a‘zolaridagi ijtimoiy psixologik muammolarni o‘z vaqtida yuqori darajada yechimini topishni talab qiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” PF-4947-son Farmonida belgilab berilgan vazifalarni amalga oshirish bugungi kunning dolzarb masalasi hisoblanadi².

Sport psixologiyasi ta‘lim yo‘nalishi talabalari amaliy psixologiyaning sohalaridan biri bo‘lmish Psixodiagnostika va psixometrika asoslari fani bo‘yicha chuqur va mukammal bilimlarga ega bo‘lishlari shuningdek, shaxs, intellekt, shaxslararo munosabatlar, bilish jarayonlari diagnostikasi bo‘yicha bilimlar majmuasini qo‘lga kiritishlarini, fanning nazariy hamda amaliy asoslari bilan tanishtirish, ularda ijtimoiy psixologik tadqiqot o‘tkazish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 07.06.2019 yildagi “Psixologiya sohasida kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 472-sonli qarori³ ijrosini ta‘minlashda psixodiagnostik tadbirlarni amalga oshiradigan mutaxassislarni tayyorlash psixologlarga katta mas‘uliyat yuklaydi. Ushbu o‘quv qo‘llanma fanning sport psixodiagnostikasi qismiga doir nazariy mashg‘ulotlar asosida yaratilgan bo‘lib, xorij va o‘zbek psixolog olimlari tomonidan yaratilgan o‘quv adabiyotlaridan unumli (maqsadli) foydalanilgan.

¹ Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: O‘zbekiston. 2016. 23-bet.

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” PF-4947-son Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. – 6(766)-son. – 70-modda. – B.25-151.

³ <https://lex.uz/docs/-4367731>

MUNDARIJA

KIRISH	3
I MODUL. SPORT PSIXODIAGNOSTIKASI	4
I BOB. PSIXODIAGNOSTIKAGA KIRISH	
1.1. Psixologik diagnostika tushunchasi psixologik tashxis qo‘yish usullari va metodlarining ilmiy tizimi sifatida	4
1.2. Psixodiagnostikaning predmeti	6
1.3. Sport psixodiagnostikasi professional faoliyatdagi maxsus soha sifatida	10
1.4. Amaliy psixologiya va uning sohalari	12
1.5. Psixodiagnostik amaliyotni tashkil etish etikasi	15
II BOB. PSIXODIAGNOSTIKANI FAN SIFATIDA SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI TARIXI	20
2.1. Eksperimental psixologiyaning rivojlanish tarixi	20
2.2. Psixologik testlashtirishning tarixiy ildizlari	27
2.3. A.Bine va T.Simonning psixodiagnostik testlarni yaratishdagi xizmatlari	32
2.4. Xorijiy psixologiyada psixologik testlarni qo‘llanilishining o‘ziga xosligi	38
2.5. O‘zbekistonda psixologik testlarni tadbiq etilishining tarixiy ildizlari	46
III BOB. PSIXODIAGNOSTIK METODIKALARINING QO‘LLANILISHI VA UNGA QO‘YILADIGAN TALABLAR	53
3.1. Psixodiagnostik metodlar haqida tushuncha	53
3.2. Psixologiya metodlarining tasnifi (klassifikatsiyasi)	55
3.3. Standartlashtirilgan va ekspert baholash (klinik) metodlarning asosiy farqlari	69
3.4. Ishonchlilik tushunchasi	104
3.4.1. <i>Ishonchlilik va validlik ushunchasi</i>	104
3.4.2. <i>Testlarning ishonchliligi va uni hisoblash</i>	106
3.4.3. <i>Ishonchlilik koeffitsientini aniqlash</i>	111

<i>3.4.4. Testlarning validligi, uni aniqlash va tekshirish xususiyatlari</i>	113
<i>3.4.5. Validlik turlari</i>	116
IV BOB. SHAXSNI PSIXODIAGNOSTIK BAHOLASH	125
4.1. Shaxs to‘g‘risida umumiy tushuncha	125
4.2. Shaxs nazariyalari. G.Ayzenkning shaxs tiplari nazariyasi	130
4.3. Shaxs to‘g‘risida ma’lumot olish usullari	142
4.4. Shaxs psixologik qiyofasini o‘rganish	150
4.5. Shaxs so‘rovnomalarining keng tarqalgan namunalari	157
V-BOB. SPORTCHILARDA PSIXIK JARAYONLAR PSIXODIAGNOSTIKASI	172
5.1. Psixik jarayonlarning umumiy tavsifi	172
5.2. Diqqat psixodiagnostikasi	176
5.3. Xotira psixodiagnostikasi	186
VI BOB. SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI PSIXODIAGNOSTIKASI	203
6.1. Shaxs individual psixik xususiyati turlari	203
6.2. Sportchi faoliyatida nerv tizimi va temperamentning ahamiyati	205
6.3. Shaxs individual psixik xususiyatlarini diagnostikasi	207
6.4. Shaxsning individual va bevosita farqlari	210
6.5. Individual-psixologik tafovutlarning umumiy va maxsus nazariyalar	216
6.6. Kognitiv qobiliyatlar psixodiagnostikasi	231
6.7. Intellekt psixodiagnostikasi	236
VII BOB. SPORTCHILARNING EMOTSIONAL HOLATLARI PSIXODIAGNOSTIKASI	341
7.1. Sportchilarning emotsional holatlari diagnostikasi	341
7.2. Emotsional holatlarni diagnostika qilish metodlari	344
7.3. Bezovtalik diagnostikasi. Bezovtalik xususiyat va holat	346
7.4. Funktsional holatlar diagnostikasi	348

7.5. Motivatsiya va da'vogarlik darajasi diagnostikasi	348
7.7. O'quv faoliyatidagi motivatsiyalar diagnostikasi	349
VIII BOB. SPORT JAMOALARI VA SHAXSLARARO MUNOSABAT PSIXODIAGNOSTIKASI	251
8.1. Guruhdagi shaxslararo munosabatning tuzilishini o'rganish	251
8.2. Shaxslararo munosabat tizimida shaxsning holatini o'rganish	256
IX BOB. PROYEKTIV METODIKALAR	261
9.1. Proyektiv psixologiya tarixi. Inson proyeksiyalari xususida G.S.Frimen qarashlari	261
9.2. Proyektiv metodikalar klassifikatsiyasi	265
9.3. Sportchi shaxsi diagnostikasida proyektiv metodiklardan foydalanish	269
<i>Amaliy mashg'ulotlar uchun psixodiagnostik metodikalar</i>	286
INTELLEKT PSIXODIAGNOSTIKASI	
O'quvchining o'quv va mehnat ko'nikmalarini o'rganish usuli (MATT)	286
Intellekt testi (Dj.K.Ravenning progressiv matrisalar testi)	300
Intellekt testi (R.Kettelning madaniy muhit ta'siriga bog'liq bo'lmagan testi (CFIT))	337
TEST TOPSHIRIQLARI	358
GLOSSARIY	367
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI	382

Z.S.ELOV

**SPORT PSIXODIAGNOSTIKASI VA
PSIXOKORREKSIYASI**

(O‘quv qo‘llanma)

*Oliy o‘quv yurtlarining 5210200-Psixologiya (sport)
bakalavriyat ta‘lim yo‘nalishi talabalariga
mo‘ljallangan*

(Sport psixodiagnostikasi bo‘limi)

Muharrir:	L. Olimov
Tex.muharrir:	E. Eshov
Musahhih:	M. Shodiyeva
Badiiy rahbar:	M. Sattorov

Nashriyot litsenziyasi № 022853. 08.03.2022.

Original maketdan bosishga ruxsat etildi: 23.08.2022. Bichimi 60x84.

Kegli 16 shponli. “Times New Roman” garniture 1/16.

Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog‘ozi.

Bosma tabog‘i 24.5 Adadi 50. Buyurtma №27.

“BUXORO DETERMINANTI” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Buxoro shahar Namozgoh ko‘chasi 24 uy

Tel.: + 998 98 778 47 27